

Hallituksen esitys Eduskunnalle laiksi rikoslain väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevien säännösten muuttamisesta

ESITYKSEN PÄÄASIALLINEN SISÄLTÖ

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslain väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevia säännöksiä siten, että niitä voitaisiin soveltaa myös avioliitossa tehtyyn rikokseen.

Laki on tarkoitettu tulemaan voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen, kun se on hyväksytty ja vahvistettu.

PERUSTELUT

1. Nykytila ja ehdotetut muutokset

1.1. Lainsäädäntö ja sen säätämisen yhteydessä esitetyt kannanotot

Rikoslain siveellisyysrikoksia koskevan 20 luvun pykälistä kahdessa rangaistavuus on rajoitettu koskemaan avioliiton ulkopuolella tapahtuvia tekoja. Luvun 1 §:n mukaan rangaistaan väkisinmakaamisesta sitä, joka pakottaa naisen avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen väkivallalla taikka sellaisella uhkauksella, jossa pakottava vaara on tarjona. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan naisen saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään. Luvun 2 §:n 1 momentin mukaan taas tuomitaan vapautta loukkaavasta haureudesta se, joka muussa kuin 1 §:ssä tarkoitettussa tapauksessa väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen henkilön avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen tai muuhun haureuteen. Tässäkin säännöksessä väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan naisen saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään. Pykälän 2 momentin mukaan tuomitaan henkilö, joka avioliiton ulkopuolella on sukupuoliyhteydessä tai har-

joittaa muuta haureutta toisen henkilön kanssa käyttämällä hyväkseen sitä, että tämä on tunnottomassa tilassa tai vajaamielisyyden, sairauden tai muun heikkoudentilan tähden kykenemätön puolustamaan itseään tai ymmärtämään teon merkitystä taikka käyttämällä törkeästi väärin henkilön riippuvuussuhdetta tekijästä tai hyväkseen tämän turvatonta tai hädänalaisena asemaa.

Väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevia säännöksiä sovelletaan luvun 10 §:n 1 momentin mukaan myös aviopuolisoihin, jos puoliset teon tapahtuessa asumeron saatuaan tai välien rikkoutumisen vuoksi asuvat erillään. Saman pykälän 2 momentissa on syyteoikeutta ja rangaistukseen tuomitsemista rajoittava säännös, jonka mukaan syytettä ei ole nostettava tai rangaistusta tuomittava, jos aviopuolisot ovat palanneet yhteiselämään tai jos tekijä on mennyt avioliittoon teon kohteena olleen henkilön kanssa. Rajoitus koskee paitsi puheena olevia rikoksia myös luvun 3 tai 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa tai 6 §:ssä mainittuja rikoksia.

Siveellisyysrikoksia koskeva rikoslain 20 luku on vuodelta 1971. Sitä valmisti Seksuaalirikoskomitea (komiteanmietintö 1967:A12), joka ehdotti avioliitossa tapahtuvien seksuaa-

lista väkivaltaa sisältävien tekojen rinnastamista tällaisiin tekoihin avioliiton ulkopuolella.

Seksuaalirikoskomitean ehdotus väkisinmakaamista koskevan säännöksen ulottamisesta myös aviopuolisoiden kesken tapahtuvaan tekoon perustui muuttuneeseen käsitykseen aviopuolisoiden keskinäisestä oikeudellisesta asemasta yleensä. Avioliiton solmimisen ei enää voitu katsoa perustavan miehelle seksuaalista määräämisvaltaa vaimoonsa nähden, vaan avioliitossakin sukupuoliyhteys edellytti molempuolista vapaaehtoista suostumusta. Komitea katsoi kuitenkin avioliiton solmimisen oikeuttavan olettamukseen, että suostumus on annettu. Sen vuoksi suostumuksen epääminen olisi mahdollisessa oikeudenkäynnissä näytettävä toteen, mikä komitean käsityksen mukaan saattaisi olla vaikeaa. Mietintöön sisältyi eriyvä mielipide, jonka mukaan komitean enemmistön kanta ei vastaa kansan oikeuskäsitystä Suomessa. Käsityksen tueksi viitattiin myös siihen, että teosta voi seurata ankara rangaistus ja että muutos voisi antaa aihetta väärinkäytöksille kuten kiristämislle, laittoman abortin hankkimiselle ja avioliiton perusteettomalle purkamiselle. Lisäksi rikoksen häpeällisyyden vuoksi katsottiin, ettei aviopuolisoiden välisiä suhteita ole syytä saattaa väkisinmakaamisrikkoksen piiriin, vaikka teko toteuttaisikin tuon rikoksen ulkoiset tunnusmerkit.

Hallituksen esityksessä (HE 52/1970 vp) omaksuttiin voimassa olevan lain mukainen kanta. Esityksen perusteluissa viitattiin muun muassa siihen, etteivät käytännöllisetkään syyt puolla väkisinmakaamisrikkoksen tunnusmerkistön ulottamista koskemaan aviopuolisoiden välisiä tekoja ja arvioitiin, että säännönmukaisesti tällaisia tekoja ei esiinnykään avioliitossa olevien kesken. Lisäksi viitattiin siihen, että näihin tapauksiin voitaisiin soveltaa rikoslain pahoinpitelyä tai pakottamista koskevia säännöksiä.

Hallituksen esityksen käsittelyssä eduskunnassa tämä kysymys herätti vilkasta keskustelua ja siitä esitettiin vastakkaisia mielipiteitä. Lakivaliokunnan mietintöön (LaVM 11/1970 vp) liittyy usean kansanedustajan eriyvä mielipide, jossa muun ohessa esitetään väkisinmakaamista koskevan säännöksen ulottamista koskemaan myös aviomiestä. Ehdotusta perustellaan tällaisen säännöksen ennakoehkäisävällä vaikutuksella ja sillä katsotaan olevan myös aviopuolisoiden tasa-arvon kannalta huomattava periaatteellinen merkitys.

1.2. Lainsäädäntö eräissä muissa maissa

Ruotsissa, Norjassa ja Tanskassa sovelletaan samaa säännöstä niin avioliitossa kuin sen ulkopuolellakin tapahtuvaan väkisinmakaamiseen. Myös useimmissa muissa Euroopan maissa avioliitossa tapahtuva väkisinmakaaminen on nykyisin kriminalisoitu. Saksan liittotasavallassa avioliitossa tapahtuva väkisinmakaaminen on suljettu väkisinmakaamissäännöksen ulkopuolelle.

Mainituissa pohjoismaissa lainsäädäntö on ollut esitetyllä kannalla jo pitkän ajan; viimeisenä Ruotsissa vuodesta 1965 alkaen. Itävallassa väkisinmakaamista koskevan säännöksen rajoittaminen avioliiton ulkopuolella tapahtuviin väkisinmakaamisiin poistettiin vuonna 1989 tehdyllä lainmuutoksella, Hollannissa vuodesta 1991 alkaen ja Sveitsissä lokakuun alusta 1992 alkaen. Englannissa ja Walesissa oikeustila muuttui, kun vuonna 1991 päätettiin, että aikaisemmasta, 1700-luvulta peräisin olevasta katsantokannasta poiketen avioliiton solmimisen ei enää voida katsoa sisältävän peruuttamatonta suostumusta seksuaaliseen kanssakäymiseen ja ettei siten väkisinmakaamista koskevassa säännöksessä sanan "lainvastainen" enää voida katsoa merkitsevän samaa kuin "avioliiton ulkopuolella".

1.3. Kansainväliset suositukset

Yhdistyneiden Kansakuntien (YK) Ihmisoikeuksien yleismaailmallinen julistus lähtee ihmisten yhdenvertaisuudesta ja tasa-arvosta. Naisiin kohdistuva väkivalta on ollut YK:n toiminnassa esillä useassa eri yhteydessä yhtenä miesten ja naisten välistä tasa-arvoa loukkaavana ilmiönä aina 1980-luvun alusta alkaen. YK:n päätöslauselmissa ja raporteissa on kiinnitetty huomiota siihen, että suuri osa naisiin kohdistuvasta väkivallasta tapahtuu kodeissa, ja esitetty erilaisia toimentasuosituksia perheväkivallan vähentämiseksi ja rikoksen kohteeksi joutuneiden auttamiseksi. Myös naisiin kohdistuva seksuaalinen väkivalta on ollut YK:n puheena olevassa toiminnassa esillä erityisesti viime vuosien aikana. Esimerkiksi YK:n naisten vuosikymmenen lopussa vuonna 1985 Nairobissa hyväksyttiin toimintasuunnitelma naisiin kohdistuvan väkivallan torjumiseksi. Suomessa tasa-arvoasiain neuvottelukunta on mainitun YK:n toimintasuunnitelman johdosta

laatimassaan toimenpideohjelmassa katsonut naisiin kohdistuvan väkivallan, erityisesti perheväkivallan ja seksuaalisen väkivallan yhdeksi naisen aseman kannalta keskeisimmäksi kysymykseksi länsimaissa.

Tuoreimpiin YK:n piirissä syntyneisiin kannanottoihin kuuluu Wienissä marraskuussa 1991 pidetyn naisiin kohdistuvaa väkivaltaa käsitelleen asiantuntijakokouksen julistus. Julistuksessa katsotaan naisiin kohdistuvaan väkivaltaan kuuluvan myös perheessä tapahtuva väkivalta, joka voi ilmetä esimerkiksi avioliitossa tapahtuvana väkisinmakaamisena. Valtion velvollisuuksiin katsotaan kuuluvan muun muassa sisällyttää perheoikeuteen rikos- ja siviilioikeudelliset seuraamukset väkivallan kohteeksi joutuneiden naisten kärsimän vääryyden rankaisemiseksi.

Brysselissä järjestettiin maaliskuussa 1991 naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja sen vastustamista koskeva 16 Länsi-Euroopan maan ministerin kokous. Kokous hyväksyi julistuksen, jonka Suomikin allekirjoitti huhtikuussa 1991. Julistuksessa katsotaan lainsäädännön osalta muun muassa, että naisiin kohdistuva fyysinen väkivalta on avioliitossa tai sen ulkopuolella rikos ja että rikosoikeuden alueella avioliitossa esiintyvä fyysinen ja seksuaalinen väkivalta on periaatteessa rangaistava yhtä ankarasti kuin avioliiton ulkopuolinenkin tällainen väkivalta.

Myös Euroopan yhteisöissä on käsitelty naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja päädytty myös lainsäädäntöä koskeviin suosituksiin. Naisiin kohdistuvaa väkivaltaa koskevassa Euroopan parlamentin päätöslauselmassa vuodelta 1986 suositellaan muun muassa tunnistamaan lainsäädännössä myös avioliitossa tapahtuva raiskaus ja määrittelemään pakottaminen seksuaaliseen kanssakäymiseen vastaavalla tavalla niin avioliitossa kuin sen ulkopuolellakin.

1.4. Muutoksen syyt ja tavoitteet

Rikoslain seksuaalirikoksia koskeva järjestelmä on rakentunut ajatukselle, että sukupuolielämä oli luvallista vain avioliitossa ja että puolisoilla oli siihen velvollisuus. Tämä näkemys vastasi myös vallitsevaa uskonnollista käsitystä. Avioliiton ulkopuolista sukupuolielämää pidettiin kiellettyinä ja pitkään se oli rangaistavaakin. Avioliiton solmimista taas on pidetty merkinä siitä, että puoliset olivat suostuvaisia keskinäiseen sukupuolielämään.

Kun viime vuosikymmenten kuluessa avioliiton rinnalle tai sitä edeltämään on tullut muita vakiintuneen parisuhteen muotoja, avioliiton solmiminen ei enää ole sukupuolielämän kannalta niin keskeisessä asemassa kuin aikaisemmin. Nykyisin valtaosa avioliitoistakin alkaa niin sanotulla avoliitolla. Samalla kun käsitys sukupuolielämän ja avioliiton ehdottomasta yhteydestä on väistynyt ja avioliiton merkitys muutenkin on muuttunut, on korostunut näkemys seksuaalisen itsemääräämisoikeuden tärkeydestä. Myös lainsäädännössä on pyritty lisäämään aviopuolisoiden tasa-arvoa ja heidän itsenäistä oikeutta päättää liiton jatkamisesta on ratkaisevasti vahvistettu. Yhdeksi tärkeäksi tavoitteeksi on tullut se, että avioliitto ei saisi johtaa huonompaan oikeudelliseen asemaan kuin muut parisuhteen muodot.

Parisuhteessa tapahtuneista olennaisista muutoksista ja mainituista lainsäädännön uudistuksista voitaneen tehdä se johtopäätös, että yleisen käsityksen mukaan avioliitto ei vähennä saatikka poista puolisoiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta, vaikka avioliittoon edelleenkin kuuluu puolisoiden keskeinen sukupuolielämä. Tämän käsityskannan on syytä ilmetä myös rikoslainsäädännöstä. Rikoslainsäädännönkin avulla voidaan vahvistaa muuttuneita asenteita. Outoa on myös se, että avioliiton solmiminen nykyisen lain mukaan heikentää naisen rikosoikeudellista suojaa väkisinmakaamista vastaan. Lain muuttaminen onkin tärkeä ennen kaikkea periaatteelliselta kannalta. On myös aiheellista, että lainsäädäntömme tällaisessa kysymyksessä vastaa useimmissa maamme rinnastettavissa Euroopan maissa valitsevaa oikeustilaa.

Edellä mainituilla perusteilla ehdotetaan rikoslain 20 luvun väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevia säännöksiä muutettavaksi siten, että niitä voitaisiin soveltaa myös avioliitossa tehtyyn tällaiseen rikokseen.

Ehdotettua muutosta vastustettiin aikanaan viittaamalla siihen, että muutos voisi antaa aihetta väärinkäytöksille kuten kiristämislle, laittoman abortin hankkimiselle ja avioliiton perusteettomalle purkamiselle. Lisäksi rikoksen häpeällisyyden vuoksi katsottiin, ettei aviopuolisoiden välisiä suhteita ole syytä saattaa väkisinmakaamisrikoksen piiriin, vaikka teko toteuttaisikin tuon rikoksen ulkoiset tunnusmerkit. Esitetyt vasta-argumentit eivät enää ole ajankohtaisia tai uskottavia. Avioero ei enää

edellyttä puolisoitten välisten riitojen selvittelyä, mikä vähentää vaaraa, että esimerkiksi väkisinmakaamisäännöstä käytettäisiin aviomiehen kiristämiseen esimerkiksi avioeron yhteydessä. Toisaalta avoliitot ovat erittäin yleisiä ja niitäkin purkautuu usein eikä niiden yhteydessä ole ilmennyt pelättyjä vaikeuksia, vaikka väkisinmakaaminen avoliitossa on rangaistavaa. Myöskään lainsäädäntönsä jo uudistaneissa maissa ei tiedetä ilmenneen erityisiä ongelmia uudistuksen vuoksi. Raskauden keskeyttämistä koskevat perusteet ovat nekin siinä määrin muuttuneet, ettei ole perusteltua pelätä muutosten aiheuttavan siihen liittyviä väärinkäytöksiä.

1.5. Ehdotuksen suhde rikoslain kokonaisuudistukseen

Rikoslain kokonaisuudistuksen yhteydessä on valmisteilla koko rikoslain 20 luvun uudistaminen. Kokonaisuudistusta valmisteleva projektioorganisaatio saanee ehdotuksensa luvun uudistamiseksi valmiiksi keväällä 1993. Ehdotus tulee sisältämään myös nyt ehdotetun muutoksen nykyisiin säännöksiin. Jo rikosoikeuskomitea (komiteamietintö 1976:72) ehdotti, että väkisinmakaamiseen voitaisiin syyllistyä myös avoliitossa. Puheena olevan muutoksen lisäksi väkisinmakaamista koskevaan säännökseen tullaan ehdottamaan monia muitakin muutoksia kuin nyt ehdotetaan ja myös koko muuhun 20 lukuun merkittäviä sisällöllisiä ja systemaattisia muutoksia. Sen vuoksi on ilmeisen tarpeellista, että ehdotus lähetetään laajalle lausuntokierrokselle. Lausuntojen antamiseen, niiden käsittelemiseen ja tarvittavien muutosten tekemiseen on varattava niin pitkä aika, että koko muutos olisi saatettavissa eduskunnan käsiteltäväksi aikaisintaan noin vuoden kuluttua tämän esityksen antamisesta. Asian kiirehtimiseksi nyt on päädytty antamaan vain esillä olevaa erityiskysymystä koskeva hallituksen esitys. Kysymyksessä oleviin säännöksiin tai sinänsä tärkeisiin syyteoikeutta koskeviin säännöksiin ei ole ollut mahdollista puuttua laajemmin, koska tällöin koko luku olisi uudistettava. Kiireellistä osittaisuudistusta puolustaa myös se, että vastaava muutos on aivan viime aikoina tehty myös eräissä muissa maissa. Uudistusta on kiirehdytty esimerkiksi tasa-arvoasiain neuvottelukunnan väkivaltajaoston vuodelta

1991 olevassa mietinnössä ”Naisiin kohdistuva väkivalta”.

1.6. Ehdotetut muutokset

Avioliiton aiheuttaman rajoituksen poistaminen edellyttää muutoksia rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momentin säännökseen väkisinmakaamisesta ja luvun 2 §:n 1 ja 2 momenttiin vapautta loukkaavasta haureudesta sekä luvun 10 §:n 1 momentin kumoamista ja 2 momentin muuttamista. Väkisinmakaamista koskeva säännöstä olisi muutettava myös siltä osin kuin siinä säädetään tekijän ja naisen välisen suhteen vaikutuksesta teon lievyyteen. Säännös heijastaa samaa ajattelutapaa sukupuolisen itsemääräämisoikeuden rajoittamisesta asianosaisten välisen suhteen perusteella kuin avioliittoa koskeva rajoituskin. Se on myös tarkoitettu lieventämään eroa sellaisten voimassa olevan lain mukaan rankaisematta jäävien tapausten välillä, joissa asianosaiset ovat keskenään avioliitossa, ja sellaisten tapausten välillä, joissa asianosaiset ovat olleet esimerkiksi luvun 10 §:n 1 momentissa tarkoitettulla tavalla erillään tai pysyvässä parisuhteessa muuten kuin avioliitossa. Säännös on lisäksi ollut omiaan suuntaamaan oikeudenkäyntejä väkisinmakaamisasioissa rikoksen kohteen aikaisemman elämän tai tapausta edeltäneen menettelyn selvittämiseen, vaikka oikeudenkäynnissä olennaista olisikin rikoksen tekijän menettelyn selvittäminen.

Rikoslain 20 luvun 1 §:n 1 momentissa väkisinmakaamisen rangaistavuus ulotettaisiin koskemaan myös avioliitossa tapahtuneita tekoja. Rikoksen tunnusmerkistö säilyisi perustekomuodon osalta muuten ennallaan. Myös rikoksen rangaistusasteikko säilyisi ennallaan, mutta kun kuritushuonerangaistusta ei enää ole, täytyisi momentissa mainita vankeusrangaistuksen enimmäis- ja vähimmäismäärä ja poistaa vanhentunut maininta kuritushuonerangaistuksesta. Rikoksen perustekomuodon rangaistusasteikko olisi siis edelleen vankeutta enintään kymmenen vuotta ja vähintään kuusi kuukautta.

Erittäin lieventävien asianhaaran vallitessa tehtyä väkisinmakaamista koskeva niin sanottu sivuasteikko säilyisi, mutta tekijän ja naisen välistä suhdetta ei enää mainittaisi yhtenä lieventävänä perusteena. Teon lievyyttä osoittaisivat ennen kaikkea käytetyn tai uhatun

väkivallan vähäisyys ja seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkauksen vähäisyys. Avioliitto tai muu pysyvä parisuhde taikka väkisinmakaamista edeltänyt seurustelu ei poista tai vähennä osapuolten seksuaalista itsemääräämisoikeutta, joten pelkästään tällaiset seikat eivät osoita seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamisen vähäisyyttä. Erittäin lieventävien asianhaaran vallitessa tehdyn väkisinmakaamisen rangaistusasteikko säilyisi nykyisellään eli rikoksesta voitaisiin tuomita vankeutta enintään neljä vuotta ja vähintään 14 päivää. Rikoslain 2 luvun 3 §:n 3 momentin mukaan ennen heinäkuun 1 päivää 1975 annetussa rangaistussäännöksessä säädetyn vankeusrangaistuksen enimmäisaika on, jos sitä ei ole erikseen määrätty, neljä vuotta.

Luvun 2 §:n 1 momentissa säädetään muista kuin 1 §:ssä tarkoitetuista tapauksista, joissa toinen väkivallalla tai uhkauksella pakotetaan avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan sukupuoliyhteyteen, sekä tapauksista, joissa toinen vastaavalla tavalla pakotetaan muuhun avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan haureuteen. Muun haureuden piiriin voidaan lukea toisaalta sukupuoliyhteyden rinnastettavia seksuaalisen kanssakäymisen tapoja, mutta myös sellaisia seksuaalisen kanssakäymisen muotoja, jotka eivät ole sukupuoliyhteyden rinnastettavia, mutta jotka silti ovat seksuaalisen itsemääräämisoikeuden kannalta tärkeitä. Avioliiton solmimisen ei voida katsoa poistavan seksuaalista itsemääräämisoikeutta myöskään tällaisen seksuaalisen kanssakäymisen osalta. Sen vuoksi ehdotetaan, että myös tästä säännöksestä poistetaan avioliitossa tapahtuvaa tekoa koskeva rajoitus. Lisäksi momenttiin ehdotetaan tehtäväksi vastaava rangaistusasteikkoa koskeva lakitekninen muutos kuin väkisinmakaamisen sivuasteikkoon.

Luvun 2 §:n 2 momentissa on kysymys toisen tunnottomuuden, vajaamielisyyden, sairauden tai muun heikkoudentilan hyväksikäyttämisestä ja toisen tekijästä olevan riippuvuussuhteen törkeästä väärinkäyttämisestä sekä vielä toisen turvattomuuden tai hädänalaisen aseman hyväksikäyttämisestä sukupuoliyhteyden tai muun haureuden harjoittamiseen. Osapuolten välinen avioliitto ei voi oikeuttaa myöskään tällaiseen seksuaalisen itsemääräämisoikeuden loukkaamiseen. Ehdotuksen mukaan myös tämä säännös koskisi avioliitossakin tapahtuvia tekoja.

Luvun 10 §:n 1 momentin tarkoituksena on

osoittaa, ettei 1 ja 2 §:ssä oleva aviopuolisoi- ta koskeva rajoitus ole tarkoitettu koskemaan asumuseron tai välien rikkoutumisen vuoksi erillään asuvia puolisoi- ta. Momentti ehdotetaan tarpeettomana kumottavaksi.

Luvun 10 §:n 2 momentti toisaalta heijastaa sitä torjuttavaa käsitystä, että avioliitto vähentää tarvetta suojata puolisoiden seksuaalista itsemääräämisoikeutta. Toisaalta momentti kytkeytyy voimassa olevassa laissa omaksuttuun syyteoikeuden rajoittamiseen seksuaalirikoksissa. Kysymyksessä olevat luvun 1 ja 2 §:n rikokset ovat kumpikin niin sanottuja asianomistajarikoksia eli syytteen nostaminen niistä edellyttää asianomistajan syyteilmoitusta. Avioliiton solmimisen tai yhteiselämään palaa- misen on katsottu osoittavan sellaista tapahtu- neen rikoksen anteeksiantoa, ettei rikoksen kohteeksi joutuneella enää ole oikeutta itse harkita, onko asiassa nostettava syyte. Vastaa- vasti tuomioistuimella ei tällaisessa tapauksessa ole oikeutta tuomita rangaistus.

Sikäli kuin 10 §:n 2 momentti koskee syyte- oikeuden ja rangaistukseen tuomitsemisen rajoittamista luvun 1 ja 2 §:ssä mainittujen rikos- ten kysymyksessä ollessa, momenttia on joh- donmukaisuuden vuoksi syytä muuttaa poista- malla nämä rikokset momentin soveltamisalas- ta. Sen sijaan muiden momentissa mainittujen rikosten eli lapsen kohdistuvan haureuden (3 §), lapsen viettelemisen haureuteen (4 §), nuoreen henkilöön kohdistuvan haureuden (5 §:n 1 momentti) ja sukupuolisiveellisyttä loukkaavan käyttäytymisen lasta kohtaan (6 §) ollessa kysymyksessä, puheena oleva rajoitus ei liity käsitykseen avioliiton vaikutuksesta rikok- sen kohteen seksuaaliseen itsemääräämisoikeu- teen. Näissä tapauksissa myöhemmin tapahtu- neen avioitumisen katsotaan osoittavan, ettei kysymyksessä ole ollut toisen seksuaalisen itse- määräämisoikeuden loukkaaminen ja ettei teko siten alun perinkään ole ollut rankaisemisen arvoinen. Tällaisen säännöksen tarpeellisuus on sidoksissa siihen, miten laajasti kysymyksessä olevat teot ovat rangaistavia. Kun rangaista- vuuden rajoihin ei tässä yhteydessä puututa muiden kuin luvun 1 ja 2 §:n osalta, säännök- seen ei ehdoteta tehtäväksi muita muutoksia.

Luvun 10 §:n 2 momenttiin ehdotettu muutos vaikuttaa selvimmin rangaistukseen tuomitse- miseen jo tuomioistuimen käsiteltävänä olevas- sa asiassa. Väkisinmakaamista ja vapautta loukkaavaa haureutta koskevissa tapauksissa tuomioistuin ei enää olisi velvollinen jättämään

rangaistuksen tuomitsematta, vaikka osapuolet olisivatkin solmineet avioliiton. Rikoslain uudistetun 3 luvun 5 §:n 3 momentin 3 kohdan nojalla tuomioistuimella olisi kuitenkin edelleen tietty harkintavalta rangaistuksen tuomitsematta jättämisen suhteen, jos esimerkiksi asianomistaja ilmoittaa, että asia on sovittu. Syyteoikeuden osalta muutos olisi käytännössä vielä vähäisempi. Rikoslain 20 luvun 11 §:stä ja rikoslain voimaannpanemisesta annetun asetuksen 17 §:n 2 momentista seuraa, että asianomistajalla olisi edelleen oikeus jättää syyteilmoitus tekemättä tai peruuttaa se aina siihen saakka, kunnes asian käsittely tuomioistuimessa on alkanut. Jos hän ei halua syytettä nostettavaksi, lopputulos on sama kuin voimassa olevan lainkin aikana. Jos hän taas pitää syytteen

nostamista yhteiselämästä huolimatta tarpeellisenä, hänellä olisi sekin mahdollisuus.

2. Voimaantulo

Laki ehdotetaan tulevaksi voimaan mahdollisimman pian sen jälkeen kun se on hyväksytty ja vahvistettu. Muutoksen selkeyden ja yksinkertaisuuden vuoksi ei ole tarpeen varata aikaa lainkäyttötehtäviin osallistuvien viranomaisten kouluttamiseen. Riittää, että uudistuksesta riittävästi tiedotetaan niin yleisölle kuin viranomaisillekin.

Edellä esitetyn perusteella annetaan Eduskunnan hyväksyttäväksi seuraava lakiehdotus:

Laki

rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti

kumotaan rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 15 päivänä tammikuuta 1971 annetussa laissa (16/71), sekä

muutetaan 20 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 1 ja 2 momentti ja 10 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat mainitussa 15 päivänä tammikuuta 1971 annetussa laissa, seuraavasti:

20 luku

Siveellisyysrikoksista

1 §

Joka pakottaa naisen sukupuoliyhteyteen väkivallalla taikka sellaisella uhkauksella, jossa pakottava vaara on tarjona, on tuomittava *väkisinmakaamisesta* vankeuteen vähintään kuudeksi kuukaudeksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi tai, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan naisen saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

2 §

Joka muussa kuin 1 §:ssä tarkoitettussa ta-

pauksessa väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen henkilön sukupuoliyhteyteen tai muuhun haureuteen, on tuomittava *vapautta loukkaavasta haureudesta* vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi tai sakkoon. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan toisen henkilön saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

Joka on sukupuoliyhteydessä tai harjoittaa muuta haureutta toisen henkilön kanssa käyttämällä hyväkseen sitä, että tämä on tunnottomassa tilassa tai vajaamielisyyden, sairauden tai muun heikkoudentilan tähden kykenemätön puolustamaan itseään tai ymmärtämään teon merkitystä, taikka käyttämällä törkeästi väärin henkilön riippuvuussuhdetta tekijästä tai hyväkseen tämän turvattomuutta tai hädänalaista

asemaa, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

avioliittoon teon kohteena olleen henkilön kanssa, ei syytetä ole nostettava tai rangaitusta tuomittava

10 §

Milloin 3 tai 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa tai 6 §:ssä mainitussa tapauksessa tekijä on mennyt

Tämä laki tulee voimaan _____ päivänä
kuuta 199 .

Helsingissä 8 päivänä tammikuuta 1993

Tasavallan Presidentti

MAUNO KOIVISTO

Oikeusministeri *Hannele Pokka*

Laki

rikoslain 20 luvun muuttamisesta

Eduskunnan päätöksen mukaisesti
kumotaan rikoslain 20 luvun 10 §:n 1 momentti, sellaisena kuin se on 15 päivänä tammikuuta 1971 annetussa laissa (16/71), sekä

muutetaan 20 luvun 1 §:n 1 momentti, 2 §:n 1 ja 2 momentti ja 10 §:n 2 momentti, sellaisina kuin ne ovat mainitussa 15 päivänä tammikuuta 1971 annetussa laissa, seuraavasti:

Voimassa oleva laki

Ehdotus

20 luku

Siveellisyysrikoksista

1 §

Joka pakottaa naisen *avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan* sukupuoliyhteyteen väkivallalla taikka sellaisella uhkauksella, jossa pakottava vaara on tarjona, on tuomittava *väkisinmakaamisesta (kuritushuoneeseen)* enintään kymmeneksi vuodeksi. Jos asianhaarat, *huomioon ottaen sen suhteen, joka vallitsee tekijän ja naisen välillä, tai muuten* ovat erittäin lieventävät, olkoon rangaistus vankeutta. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan naisen saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

1 §

Joka pakottaa naisen sukupuoliyhteyteen väkivallalla taikka sellaisella uhkauksella, jossa pakottava vaara on tarjona, on tuomittava *väkisinmakaamisesta* vankeuteen vähintään *kuudeksi kuukaudeksi* ja enintään kymmeneksi vuodeksi tai, jos asianhaarat ovat erittäin lieventävät, *vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi*. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan naisen saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

2 §

Joka muussa kuin 1 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen henkilön *avioliiton ulkopuolella tapahtuvaan* sukupuoliyhteyteen tai muuhun haureuteen, on tuomittava *vapautta loukkaavasta haureudesta (kuritushuoneeseen)* enintään *neljäksi vuodeksi* tai vankeuteen taikka sakkoon. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan toisen henkilön saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

Joka *avioliiton ulkopuolella* on sukupuoliyhteydessä tai harjoittaa muuta haureutta toisen henkilön kanssa käyttämällä hyväkseen sitä, että tämä on tunnottomassa tilassa tai vajaamielisyyden, sairauden tai muun heikkoudentilan tähden kykenemätön puolustamaan itseään tai ymmärtämään teon merkitystä, taikka käyttämällä törkeästi väärin henkilön riippuvuus-

2 §

Joka muussa kuin 1 §:ssä tarkoitetussa tapauksessa väkivallalla tai uhkauksella pakottaa toisen henkilön sukupuoliyhteyteen tai muuhun haureuteen, on tuomittava *vapautta loukkaavasta haureudesta* vankeuteen *enintään neljäksi vuodeksi* tai sakkoon. Väkivallan ja uhkauksen veroiseksi katsotaan toisen henkilön saattaminen tunnottomaan tilaan tai kykenemättömäksi puolustamaan itseään.

Joka on sukupuoliyhteydessä tai harjoittaa muuta haureutta toisen henkilön kanssa käyttämällä hyväkseen sitä, että tämä on tunnottomassa tilassa tai vajaamielisyyden, sairauden tai muun heikkoudentilan tähden kykenemätön puolustamaan itseään tai ymmärtämään teon merkitystä, taikka käyttämällä törkeästi väärin henkilön riippuvuussuhdetta tekijästä tai hy-

Voimassa oleva laki

suhdetta tekijästä tai hyväkseen tämän turvattomuutta tai hädänalaista asemaa, on tuomittava niin kuin 1 momentissa on säädetty.

10 §

Mitä 1 ja 2 §:ssä on säädetty, sovelletaan myös aviopuolisoiden väliseen sukupuoliyhteyteen tai muuhun haureuteen, kun puolisot teon tapahtuessa asumuseron saatuaan tai välien rikoutumisen vuoksi asuvat erillään.

Milloin 1 momentissa tarkoitetut aviopuolisot ovat palanneet yhteiselämään taikka jos 1, 2, 3 tai 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa tai 6 §:ssä mainitussa tapauksessa tekijä on mennyt avioliittoon teon kohteena olleen henkilön kanssa, ei syytettä ole nostettava tai rangaistusta tuomittava.

Ehdotus

väkseen tämän turvattomuutta tai hädänalaista asemaa, on tuomittava niin kuin 1 momentissa säädetään.

10 §

(kumotaan)

Milloin 3 tai 4 §:ssä, 5 §:n 1 momentissa tai 6 §:ssä mainitussa tapauksessa tekijä on mennyt avioliittoon teon kohteena olleen henkilön kanssa, ei syytettä ole nostettava tai rangaistusta tuomittava.

*Tämä laki tulee voimaan päivänä
kuuta 199 .*
